

Gelsted d. 25. april 2022

Hørings svar fra Landsforeningen af Forældre til Blinde og Svagsynede (LFBS) vedr. VISO-udbud, Koordinering af specialrådgivningen 2023-2024 for hhv. 'Børn og unge med synstab' samt 'Unge og voksne med synstab'.

I 2019 aftalte et flertal i Folketinget, i forbindelse med 'Aftale om Finansloven for 2020', at iværksætte en evaluering af den nuværende planlægning og organisering af handicapområdet med henblik på at styrke indsatsen, den nationale vidensdeling og sikre den mest hensigtsmæssige opgavefordeling mellem kommuner og regioner.

Det er nu knap 3 år siden, at evalueringen blev politisk besluttet og næsten 2 år siden, at det endelige kommissorium for evalueringen lå klart. Der har været tale om en stort anlagt og omfangsrig evaluering, hvor det omfattende arbejde har bevirket, at man tidsmæssigt fra Social- og Ældreministeriet har set sig nødsaget til at udskyde den endelige rapportering.

Interessenter og aktører afventer nu resultaterne af evalueringen, som ifølge de seneste udmeldinger fra Social- og Ældreministeren skulle være klar i løbet af 2022.

Forventningen til konklusionen er stor og evalueringen bør, undersøgelsens omfang taget i betragtning, kunne give et godt og veldokumenteret overblik over den nuværende situation og dermed også være med til at tegne et nyt og fremsynet billede for, hvordan landskabet for håndtering af det specialiserede sociale område bør se ud fremover.

Hos LFBS ser vi det derfor som en uhensigtsmæssig anvendelse af højt specialiserede ressourcer hos alle aktører, hvis der gennemføres et fornyet VISO-udbud vedr. specialrådgivningen, inden man kender resultaterne og konklusionerne af denne stort anlagte evaluering på selvsamme område.

Det er vores bedste anbefaling, at de nuværende kontrakter forlænges med uændrede vilkår i yderligere to år. Rammerne og indholdet i det kommende VISO-udbud vil på denne måde kunne tilpasses og udvides med udgangspunkt i den nyeste erfarings- og evidensbaserede viden.

Indsatsen, samarbejdet og den koordinerende indsats mellem de højt specialiserede leverandører af VISO-ydelser samt landets kommuner og regioner er afgørende elementer, for at den overordnede indsats kan lykkes. Det ville derfor være god ræson i at forlænge de nuværende kontrakter yderligere to år, hvor man så vil kunne bruge tiden til at analysere og inkorporere konklusionen fra evalueringen på en god og velovervejet måde.

I forhold til det nærværende udbudsmateriale har vi hos LFBS gjort os nedenstående overvejelser.

En række undersøgelser dokumenterer, at den nuværende situation på det specialiserede område er særdeles utilfredsstillende og uholdbar:

Der er i de seneste måneder offentliggjort en række betragtninger og konklusioner på undersøgelser, som understreger at der på hele det sociale område er behov for en omfattende omstrukturering af indsatsen for at sikre en langsigtet og vellykket indsats. Hos LFBS er det vores klare forventning, at en objektiv evaluering af det specialiserede sociale område vil understøtte disse konklusioner.

Rigsrevisionen skriver blandt andet i deres rapport om forvaltning af handicapområdet, at man beklager den manglende brug af opsamlet viden om problemer og u hensigtsmæssigheder i kommunernes forvaltning af handicapområdet (<https://rigsrevisionen.dk/Media/637834612053808384/SR1321.pdf>).

Statsrevisorerne bemærker blandt andet:

'Statsrevisorerne finder, at Social- og Ældreministeriet har ført et utilfredsstillende tilsyn med kommunernes forvaltning af servicelovens bestemmelser på handicapområdet. Statsrevisorerne finder det utilfredsstillende, at kommunernes forvaltning af tilbud og ydelser på handicapområdet i mange tilfælde ikke overholder serviceloven.'

Som opfølgning på Inklusionsloven fra 2012, viser en ny evaluering af inkluderende læringsmiljøer og specialpædagogisk bistand fra VIVE, at mere end hver femte elev i udskolingen enten modtager støtte eller vurderes af lærerne til at have behov for støtte.

Evalueringen viser også, at en række skoler og lærere oplever at være klædt bedre på i forhold til inklusionsopgaven end tidligere. Næsten 60% af lærerne i rapporten angiver dog fortsat, at de slet ikke eller kun i mindre grad har kompetencerne til at imødekomme særlige behov hos specifikke elever (<https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2022/mar/220329-nye-rapporter-evaluerer-inklusionsomraadet>).

Rapporten fra VIVE indeholder ikke en evaluering af, om børn, der modtager støtte, oplever bedre inklusion og trivsel end tidligere. Blandt børn i skoletrinnet 4.-7. klasse i grundskolen har en ny undersøgelse fra Børns Vilkår taget denne trivsel til efterretning. Her svarer 29% af de adspurgte børn med et handicap eller andre særlige behov, at de sjældent eller aldrig har lyst til at gå i skole. 21% af børnene i samme gruppe svarer, at de sjældent eller aldrig lærer dét, de gerne vil i skolen, og hele 43% af børne med særlige behov er altid eller for det meste bange for at blive til grin i deres klasse (<https://bornsvilkar.dk/skolemistrivsel/>).

Børnenes og de unges oplevelse af indsatsen på det specialiserede sociale område generelt må ud fra ovenstående rapporter og dokumentation betegnes som særdeles utilfredsstillende og uholdbar.

Kigger vi mere specifikt på synsområdet, har vi hos LFBS netop offentliggjort en trivselsundersøgelse blandt børn og unge, der har et synshandicap (<https://www.lfbs.dk/status-2021-hvordan-trives-boern-og-unge-med-synshandicap/>).

Undersøgelsen tager udgangspunkt i et repræsentativt udsnit af målgruppen omfattende alle børn og unge med alvorlig synsnedsættelse under 18 år, der er registreret i Synsregistret, hvor vi bad om forældrenes respons på spørgsmål, byggende på de ni centrale anbefalinger i den senest reviderede Socialstyrelsens Forløbsbeskrivelse for rehabilitering og undervisning af børn og unge med alvorlig synsnedsættelse (<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/forlobsbeskrivelse-born-og-unge-med-alvorlig-synsnedsaettelse>).

Undersøgelsen har følgende hovedkonklusioner i forhold til netop samarbejde mellem de forskellige aktører og den koordinerende indsats:

1. Oplevelsen af både den koordinerende indsats mellem aktører og tiltag samt samarbejdet med kommunen opleves af 2/3 forældrene som dårligt til svingende. 19 % svarer for begge dele, at de oplever dem som 'dårligt eller ikke godt'.
2. I forhold til oplevelsen af en overordnet udviklingsplan for barnet/den unge svarer 65 % at den er 'dårlig til svingende'; over 42 % svarer, at den er 'dårlig eller ikke god'.
3. Det tværprofessionelle samarbejde og den fagprofessionelle vidensopsamling og vidensdeling i forbindelse med overgange fra f.eks. børnehave til skole, indskoling til mellemtrin samt fra grundskole til ungdomsuddannelse opleves af 49 % som værende 'dårlig til svingende' og flere uddyber svaret med kommentarer om, at de primært eller udelukkende blev inddraget i det tværprofessionelle arbejde, fordi de selv tog initiativ til det.
4. En mindre andel i undersøgelsen har erfaring med uddannelses- og erhvervsvejledning til unge i grundskolen. 6 ud af 7 har oplevet den som 'dårlig til svingende', og kun 1 som 'god'. Samme billede gør sig gældende for oplevelsen af overgangen fra grundskolen til ungdomsuddannelse, hvor 5 ud af 6 har oplevet den som 'dårligt til svingende'; heraf svarer halvdelen 'dårligt eller ikke godt'.

Ovenstående konklusioner understreger, at det generelt kedelige billede fra det højt specialiserede sociale område i særdeleshed også gør sig gældende for synsområdet for både børn og unge samt unge voksne med synshandicap. Konklusionerne viser desuden, at anbefalingerne i forløbsbeskrivelsen for rehabilitering og undervisning af børn og unge med alvorlig synsnedsettelse i dag ikke følges i tilstrækkeligt omfang.

Anbefalingerne i forløbsbeskrivelsen følges ikke; der mangler en videns- og evidensbaseret nationalt koordineret indsats og der evalueres ikke på brugernes oplevelser og behov i forhold til udbudte ydelser:

Det er vores opfattelse af forløbsbeskrivelsen skal være styrende for udbuddene, så de mange anbefalinger kan blive implementeret lokalt. Erfaringerne fra projektet 'En indgang for familien' (<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/modellen-en-familie-en-indgang>) og inddragelsen af pårørende bør også være centrale fokusområder. LFBS efterspørger derfor en bedre og mere videns- og evidensbaseret nationalt koordineret indsats, der også omfatter og inkluderer de lokale aktører; herunder også selve personen med synshandicap, samt forældremyndigheden og øvrige relevante pårørende.

Det er afgørende, at al vidensopsamling tager udgangspunkt i slutbrugerens situation, behov og hverdag, samt at det bliver vidensopsamlingens fornemmeste mål at fastholde, udvikle og tilgængeliggøre den højt specialiserede faglige kompetence både nationalt, regionalt og lokalt. Den aktuelle situation på området opleves i dag ukoordineret og hos specielt de lokale aktører har man ofte svært ved at tilgå og anvende den eksisterende viden og erfaring i praksis til rette tid og sted i hverdagen.

Der mangler i dag en overordnet national struktur for både vidensopsamling og vidensdeling. Der mangler ligeledes fælles og forpligtende nationale kvalitetsstandarder, der løbende revideres og som over tid sikrer en ensartet og god kvalitet i indsatsen nationalt og lokalt. Derfor bør det også i VISO-udbuddet tydeligt angives et krav om, at brugernes oplevelse og behov i forhold til de udbudte ydelser

løbende evalueres og dokumenteres i kontraktperioden.

Forslag om nye rammer for budgetfordeling bygger ikke på akkumulerede erfaringer fra tidligere års ressourceforbrug; der er desuden risiko for manglende fleksibilitet i forhold til ændringer eller udsving i behov:

Vi har i LFBS noteret os, at der i forhold til tidligere udbud er foreslået nye rammer for blandt andet fordelingen af budgettet i udbudsmaterialet, hvor det overordnede budget allokeres og fastlåses i underbudgetter fordelt på ydelser.

Vi vil i den forbindelse udtrykke bekymring for, hvordan udsving i behovet for de enkelte ydelser vil kunne håndteres i kontraktperioden. Behovene blandt brugerne vil hurtigt kunne ændre sig, som følge af ændringer i deres livssituation, og der vil den forbindelse kunne opstå knappe ressourcer for nogle ydelser, hvor de ændrede rammer ikke giver mulighed for at ændre på allokeringen af den samlede kontraktsum.

Det er ligeledes ikke vores opfattelse, at de nye rammer bygger på erfaringsbaserede evalueringer fra de tidligere års forbrugte timer og ressourcer for hvert område, samt i forhold til, om de udvalgte rammer fortsat er de vigtigste indsatsområder.

En ændring af strukturen for budgetopdelingen bør derfor ske på grundlag af opsamlet erfaring samt med henblik på at understøtte og sikre den bedst mulige koordinering af specialrådgivningens indsats over for målgrupperne; kommuner, sagsbehandlere, synskonsulenter samt borgere og pårørende. Status er, at der mangler en overordnet koordinering af vidensopsamling og -udveksling samt lokal en forankring af denne viden, der sikrer, at den daglige indsats i forhold til børn og unge med synshandicap opleves tilfredsstillende set fra brugernes synsvinkel.

Halveret kontraktperiode forøger risiko for uhensigtsmæssig afspecialisering, hvor det risikerede tab af erfaringer og viden vil koste mange år og betragtelige ressourcer at reetablere:

På trods af den overordnet kedelige status på det højt specialiserede sociale område, er det LFBS' opfattelse, at der findes en række højt specialiserede og fagligt dygtige aktører på synsområdet både nationalt, regionalt og i flere tilfælde også lokalt. Disse aktører besidder en mangeårig og værdifuld viden om det synsfaglige område, som vi bør værne om at opsamle og dele på tværs af hele området.

Det er ligeledes vigtigt, at denne faglige kompetence fastholdes bedst muligt i alle tilbud, da der ellers vil ske en uhensigtsmæssig afspecialisering af området, hvor højt specialiserede og erfarne fagpersoner forsvinder fra synsområdet. Dette vil kunne medføre et stort tab i den akkumulerede erfaring med rehabilitering af børn og unge med synshandicaps og det vil tage mange år og betragtelige ressourcer at opbygge et tilsvarende niveau igen.

Den halverede kontraktperiode kan være medvirkende til øget usikkerhed og afspecialisering blandt de højt specialiserede fagpersoner, da flere fagpersoner vil søge til andre områder af hensyn til at sikre sig større jobsikkerhed og mere sikre karrieremuligheder. For den enkelte leverandør er det desuden mindre attraktivt at investere de fornødne ressourcer i en lang kompetenceudvikling blandt medarbejderne, da der løbende er risiko for at skulle afskedige dem igen, såfremt man måtte tabe det næste udbud.

Vi ser det derfor ikke noget argument for at forkorte den tidligere kontraktperiode fra fire til to år, da fornyede udbud i mange tilfælde hos de eksisterende udbydere er forbundet med en længere periode med usikkerhed og ændret allokering af ressourcer og fokus fra de børn og unge, som kontrakten omfatter, til i stedet at fokusere på udformning og afgivelse af tilbud.

Med denne optik er det udelukkende et negativt tiltag, at kontraktperioden forkortes, medmindre der er et evidensbaseret grundlag, som påviser at de udbudte ydelser forbedres eller at nytilkommen viden bedre kan indarbejdes i de tilbud og den koordinerende indsats, som er rettet mod børn og unge med synshandicap.

Erfaringsgrundlaget for ændringer i struktur og indhold bør bygge på mindst en femårig periode med 'normal' drift samt et eksplicit ønske om at ændre den nuværende indsats til det bedre:

I udbudsmaterialet bør man generelt tage udgangspunkt i dels den opsamlede erfaring med best practice i forhold til efterspørgslen af tilbud fra de forskellige fokusområder over en længere årrække. Her bør perioden 2020-2021 enten ignoreres, eller alternativt vurderes vægtet med hensyn til, at der har været tale om helt specielle vilkår grundet COVID-19.

I forbindelse med diverse nedlukninger under COVID-19 har mange børn og unge med synshandicap, forældre og øvrige pårørende stået på egen hånd i de daglige udfordringer. Man har derfor på hjemmefronten måtte overtage en lang række af de praktiske og strukturelle hverdagsopgaver, som kommuner, synskonsulenter, lærere og øvrige fagprofessionelle normalt har til opgave at varetage. Erfaringen, der lægger til grund for en ændret struktur i udbuddet, bør derfor som minimum bygge på en femårig periode med 'normal' drift uden ekstraordinære forhold.

Herudover bør en ændring af struktur og indhold i udbudsmaterialet bygge på et eksplicit politisk og fagligt ønske om at ændre den nuværende indsats til det bedre. Et ønske, som forhåbentlig motiveres af både de mange nylige betragtninger og konklusioner på det sociale område samt af den kommende konklusion på evaluering af det specialiserede sociale område.

Hos Landsforeningen af Forældre til Blinde og Svagsynede har vi blandt andet noteret os, der i den netop afsluttede kontraktperiode har været et fuldstændigt fravær af fokus på at opsamle, dele og koordinere national viden om inkluderende og tilgængeligt materiale i forhold til de obligatoriske timeløse fag i folkeskolen vedr. Færdselslære, Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab samt Uddannelse og job.

Dette er mangler på grundlæggende og vigtige områder for almen dannelse og forståelse af interaktionen mellem mennesker, som rammer børn og unge med synshandicap markant i forhold til den bedst mulige trivsel og inklusion. For børn og unge, med øvrige handicaps udover synet, distancerer det dem yderligere fra at kunne begå sig bedst muligt i den sociale interaktion med jævnaldrende. Ovenstående er desværre også helt fraværende fokusområder i det nærværende udbudsmateriale.

For børn og unge på synsområdet er der tale om et permanent livsvilkår, som har indgående betydning for alle aspekter af deres børn- og ungeliv. Der er derfor god ræson i at argumentere for vedvarende, stabile og langsigtede indsatser i forhold til deres udvikling, trivsel og hverdag.

På vegne af Landsforeningen af Forældre af Forældre til Blinde og Svagsynede er det derfor mit håb, at man i stedet for nærværende udbud foretager en forlængelse af de eksisterende kontrakter, så der fremadrettet bliver tale om en langsigtet koordineret national indsats, som kan bidrage til at flere børn

og unge med en synsnedsættelse får en uddannelse og et arbejde.

Børn og unge med en synsnedsættelse har behov for en livslang indsats, så de trives og inkluderes både socialt og fagligt – både i skolen, under uddannelse og på arbejdsmarkedet.

Det kan gøres bedre, hvis vi vil.

De bedste hilsner

Thomas Sonne Jensen

Formand for Foreningen af Forældre til Blinde og Svagsynede